

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СУЧАСНОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ
ХАРКІВСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПОЛІТОЛОГІВ

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
XXI СТОЛІТТЯ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Харків
«Право»
2026

*Реєстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
№ 466 від 23 квітня 2026 р.*

Редакційна колегія:

Герасіна Л. М., докторка соціологічних наук, професорка (голова);
Панфілов О. Ю., доктор філософських наук, професор;
Прудников В. А., кандидат юридичних наук, доцент;
Чернишова Т. О., кандидатка філологічних наук, доцентка;
Шевченко Л. С., докторка економічних наук, професорка

Г54 **Глобальні виклики XXI століття: міждисциплінарні перспективи** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 трав. 2026 р.) / [редкол.: Герасіна Л. М. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2026. – 190 с. – DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178848705>.

ISBN 978-617-8848-70-5

Матеріали конференції містять доповіді, у яких висвітлено результати сучасних теоретичних і прикладних досліджень глобальних проблем XXI століття. Авторами проаналізований вплив цифровізації, кліматичних змін, геополітичних зрушень і безпекових загроз на розвиток окремих держав і світової спільноти загалом. Крізь призму міждисциплінарного аналізу запропоновано шляхи подолання кризових явищ та модернізації суспільних інститутів, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Видання адресоване представникам академічної спільноти, практикам та експертам різних галузей знань.

УДК 001+004+14+159.9+30+316+32+34+35+37+65+81

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

© ГО «Аналітичний центр сучасної гуманітаристики», 2026

© Харківська асоціація політологів, 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

того, що потужність Німеччини буде інтегрована в наднаціональні рамки, знімаючи безпекові занепокоєння сусідів і працюючи на загальноєвропейські інтереси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Палій Г. О. Досвід воз'єднання Німеччини: уроки для України в контексті перспектив реінтеграції. *Стратегічна панорама*. 2022. № 1. С. 5–17. DOI: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2022.01>.

Кудряченко А. І., Мартинов А. Ю. Глобальні виміри зовнішньої політики Німеччини (2005–2021 рр.): калейдоскоп подій. Монографія / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ, 2022. 560 с. DOI: <https://doi.org/10.46869/978-966-02-9920-7>.

Харлан Г. Східноєвропейська політика Федеративної Республіки Німеччина в контексті розширення Європейського Союзу (1990–1998рр.). *Український історичний збірник*. 2013. Вип. 16. С. 229–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uiz_2013_16_22 (дата звернення: 10.05.2026).

Науковий керівник: кандидат соціологічних наук, доцент **І. В. Жеребятнікова**

Ноженко А.,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, II курс
ННІ міжнародних відносин,
Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця

СВОБОДА ПРЕСИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Збройний конфлікт, розпочатий Росією проти України 24 лютого 2022 року, перетворив інформаційний простір на окремих театрах воєнних дій. Свобода преси в умовах повномасштабної агресії зазнає безпрецедентного тиску: журналісти гинуть, медіаінфраструктура руйнується, а дезінформаційні кампанії агресора набули промислового масштабу. Осмислення цих викликів у контексті міжнародних відносин та чинного міжнародного права є актуальним науковим і практичним завданням.

Міжнародно-правова база захисту свободи преси в умовах збройних конфліктів сформована низкою ключових документів. Стаття 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року [1] гарантує свободу вираження поглядів, у тому числі через засоби масової інформації. Стаття 10 Європейської конвенції з прав людини [2] закріплює свободу вираження як одне з основоположних прав, що може обмежуватися лише у чітко визначених законом випадках. Женевські конвенції та їхній Додатковий протокол I прирівнюють цивільних журналістів у зонах збройних конфліктів до цивільних осіб, надаючи їм відповідний захист. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи про захист журналістів [3] конкретизують стандарти захисту представників медіа в умовах небезпеки.

Геополітичний контекст є надзвичайно важливим для розуміння медіа-ситуації в Україні. Як вказує А. В. Ждамарова, зовнішня політика сучасної держави значною мірою визначається її геополітичним становищем і характером загроз, з якими вона стикається [4]. Інформаційна агресія з боку Росії є невід'ємною частиною її гібридної стратегії, яка передбачає систематичне поширення дезінформації, кібератаки на медіаінфраструктуру, перешкоджання роботі журналістів на окупованих територіях та цілеспрямований підрив довіри до українських ЗМІ. Це створює унікальну і надзвичайно складну ситуацію, у якій Україна мусить одночасно забезпечувати свободу медіа і захищатися від інформаційної агресії.

Першим і найбільш гострим питанням є фізична безпека журналістів. За даними міжнародних організацій із захисту свободи преси, у 2022–2024 роках в Україні загинули понад 50 журналістів і медіапрацівників – як українських, так і іноземних [5]. Ще сотні отримали поранення, були взяті в полон або зазнали переслідувань на окупованих територіях. Особливо трагічним є становище журналістів у таких містах, як Маріуполь, Херсон та Бахмут, де велися запеклі бойові дії. Проблема полягає не лише в безпосередніх військових ризиках, але й у цілеспрямованих нападах на журналістів з боку окупаційних сил, що є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права.

Другим ключовим питанням є баланс між військовою таємницею та свободою інформації. Збройний конфлікт неминуче породжує необхідність обмеження певної інформації з міркувань безпеки. Українська система акредитації журналістів у зоні бойових дій, розроблена Генеральним штабом ЗСУ, з одного боку, надає легальний доступ до зони конфлікту для сотень

іноземних кореспондентів, а з іншого – встановлює суворі правила щодо нерозголошення інформації про розташування і переміщення військ, що нерідко конфліктує з принципом оперативного висвітлення подій [6]. Знайти правильний баланс між цими двома вимогами є однією з найскладніших задач медіаполітики воєнного часу. Основні деструктивні чинники, що впливають на роботу медіа в умовах конфлікту, та результати реагування на них систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз ключових проблем свободи преси в Україні (2022–2024 рр.)

Проблема	Масштаб	Суб'єкт загрози	Чинне реагування	Ефективність
Загибель і поранення журналістів	Понад 50 загиблих	Збройні сили РФ	Розслідування, документування	Низька: злочинці не покарані
Кібератаки на медіа	Щомісячні інциденти	Спецслужби РФ	Технічний захист, CERT	Часткова
Дезінформація з боку РФ	Системний характер	Державні медіа РФ	Фактчекінг, блокування	Часткова
Обмеження доступу до зон боїв	Регулярні скарги	Командування ЗСУ	Система акредитації	Суперечлива
Самоцензура	Широко поширена	Внутрішній тиск	Просвітницькі програми	Недостатня

Джерело: Складено автором на основі даних Інституту масової інформації (ІМІ) [7] та Національної спілки журналістів України (НСЖУ) за 2022–2026 рр. [8].

Виявлено 5 ключових проблем у сфері свободи преси в Україні в умовах збройного конфлікту. По-перше, фізична небезпека для журналістів з боку збройних сил агресора, що є прямим порушенням міжнародного гуманітарного права. По-друге, напруженість між вимогами воєнної таємниці та принципом свободи інформації, яка виявляється у суперечках навколо системи

акредитації при Збройних силах України. По-третє, масштабні дезінформаційні кампанії, що реалізуються через розгалужену мережу державних і квазінезалежних медіа агресора. По-четверте, фактичне знищення незалежної журналістики на тимчасово окупованих територіях та заміна її тотальною окупаційною пропагандою. По-п'яте, фінансова нестабільність медіаорганізацій, що породжує ризики залежності від зовнішнього фінансування та пов'язаного з ним тиску на редакційну політику [9].

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду – балканських конфліктів 1990-х років, іракської та афганської кампаній 2001–2021 років – дозволяє виокремити найефективніші підходи до захисту свободи преси в умовах збройного протистояння. Серед них: розвиток спеціалізованої міжнародно-правової бази з дієвими механізмами відповідальності; системна підтримка організацій громадянського суспільства, що моніторять порушення; цільова фінансова підтримка незалежних ЗМІ в зонах конфліктів; запровадження стандартизованих програм навчання журналістів правилам безпеки [10].

На основі проведеного аналізу сформульовано комплекс рекомендацій для України за 5 напрямками. У правовій сфері – прийняття спеціалізованого закону про захист журналістів у зоні збройного конфлікту з чіткими нормами акредитації, посиленою кримінальною відповідальністю за напади на представників медіа та законодавчим захистом журналістських джерел. У сфері безпеки – запровадження обов'язкових стандартизованих програм навчання, що охоплюють тактичну медицину, цифровий захист і психологічну підготовку. У сфері протидії дезінформації – розширення фактчекінгових мереж, впровадження медіаграмотності як обов'язкової навчальної дисципліни та розвиток технологічних інструментів виявлення і нейтралізації дезінформаційного контенту. У фінансовій сфері – створення державного фонду підтримки незалежних медіа на прозорих і недискримінаційних засадах із механізмами запобігання конфлікту інтересів. У сфері міжнародного співробітництва – ініціювання створення спеціальної міжнародної місії з моніторингу свободи преси в Україні під егідою ОБСЄ або ООН.

Таким чином, захист свободи преси в умовах збройного конфлікту є не лише питанням дотримання прав людини і виконання міжнародно-правових зобов'язань, але й умовою ефективного демократичного врядування, збереження міжнародного авторитету держави та документування воєнних злочинів агресора. Реалізація запропонованих рекомендацій потребує скоординованих зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних

партнерів і має стати невід’ємною частиною загальної стратегії повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Covenant on Civil and Political Rights. General Assembly resolution 2200A (XXI) 16 December 1966. *United Nations*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> (accessed date: 25.05.2026).
2. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf (accessed date: 25.05.2026).
3. Recommendation CM/Rec(2016)4 of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors. URL: <https://rm.coe.int/168070d8c1> (accessed date: 25.05.2026).
4. Ждамарова А. В. Зовнішня політика сучасної держави: основні підходи до визначення поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія міжнародні відносини*. 2019. Вип. 6. С. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5267.2019.6.10>
5. ІМІ: в Україні через війну загинули 113 працівників ЗМІ. *Радіо Свобода*. 06.06.2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-imi-zhurnalisty-viynazahybel/33436030.html> (дата звернення: 25.05.2026).
6. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану (зі змінами, внесеними згідно з наказом № 196 від 12.07.2022; № 266 від 03.10.2022; № 49 від 27.02.2023, № 51 від 03.02.2024, № 31 від 17.01.2025): Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 від 03.03.2022. URL: <https://www.zsu.gov.ua/prestsentr/akredytatsiia> (дата звернення: 25.05.2026).
7. За чотири роки й три місяці великої війни РФ скоїла 950 злочинів проти медіа і журналістів в Україні (оновлено). *Інститут масової інформації*. 2026. 25.05.2026. URL: <https://imi.org.ua/monitorings> (дата звернення: 25.05.2026).
8. Атаки на журналістів. *Національна спілка журналістів України*. URL: <https://nsju.org/ataky-na-zhurnalistiv> (дата звернення: 25.05.2026).
9. Шевченко М. М. Економічні виклики для українських медіа: як фінансова нестабільність впливає на якість та об’єктивність контенту. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Том 35 (74), № 6. С. 317–322. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/49>
10. UN Plan of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/safety-journalists/un-plan-action> (accessed date: 25.05.2026).

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент **Д. С. Коротков**

Герасіна Л. М.	
Модерні конфлікти в пулі глобальних турбуленцій і локальних криз	94
Істоміна К. Р.	
«Доктрина Монро» як ідеологічна основа переходу США до політики широкої експансії	98
Ковтун Д. Д.	
Форми та механізми публічної дипломатії у процесах регіональної інтеграції.....	102
Колесніченко Є. М.	
Гендерний аспект дипломатичного протоколу та міжкультурної комунікації в країнах Близького Сходу	105
Коротков Д. С.	
Імідж держави як елемент реалізації «м'якої сили» у міжнародних відносинах.	109
Куракін Д. О.	
Політико-дипломатичний вимір співпраці ЄС і США.	113
Маркіна С. С.	
Стратегічні пріоритети США в Євразії: стримування конкурентів та підтримка регіонального балансу сил.	118
Маслова О. П.	
Участь ФРН у становленні та розбудові інституційної архітектури Європи.....	122
Ноженко А.	
Свобода преси в умовах збройного конфлікту: міжнародний досвід та виклики для України.....	126
Павлишин П. Л.	
Цифрова дипломатія як механізм міжнародної комунікації	131
Панфілов О. Ю.	
Геополітика США у Карибському регіоні: виклики для Європи	134
Погрібна В. Л.,	
Вимушена еміграція українців під час війни: втрачений рай чи стартовий майданчик?.	137
Тараненко М. І.	
Ізраїльсько-палестинський конфлікт: міжнародно- політичний вимір.....	140

Требін М. П.

Африканський континент: контури нової системи безпеки..... 144

Хорошилова Д. С.

Рух «Талібан» як фактор внутрішньої та міжнародної
нестабільності Афганістану. 181

Наукове видання

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ XXI СТОЛІТТЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 29 травня 2026 р.)

Редактор *Т. О. Чернишова*

Підписано до друку 29.05.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 11. Обл.-вид. арк. 11. Тираж 100 пр. Зам. № 691

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
тел. (097) 445-07-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025